

→ ПРОМОЦИЈА ОДРЖИВОГ УРБАНОГ СТИЛА ЖИВОТА

Округли сто, Урбанистички завод Београда, 31. октобар, 2007. године.

Удружење урбаниста Србије (УУС) у сарадњи са Урбанистичким заводом Београда организовао је у октобру у Урбанистичком заводу Београда разговор о енергетској ефикасности у изградњи и мерама унапређења, у оквиру Округлог стола “ПРОМОЦИЈА ОДРЖИВОГ УРБАНОГ СТИЛА ЖИВОТА”. То је једна од активности предвиђених у оквиру SECTOR програма који подржава националне пројекте из области заштите животне средине, у организацији Регионалног центра за животну средину за Централну и Источну Европу (REC), уз подршку Шведске агенције за међународну сарадњу (SIDA).

Програмом предвиђена излагања су представљена, а после излагања, повела се расправа о пасивним кућама и могућностима њихове примене код нас. У дискусији су учествовали позвани представници институција.

Представљен је концепт пројекта, циљеви, предвиђене активности и њихова реализација (Ружица Богдановић). Пројекат ОДРЖИВИ УРБАНИ СТИЛ ЖИВОТА садржи две теме:

- а) енергетска ефикасност зграде,
- б) одржив транспорт

другој теми ће бити посвећен следећи округли сто. Излагачи су дали теоријски оквир теме у оквиру радова “Принципи енергетски ефикасне и пасивне соларне архитектуре” (Мила Пуцар, ИАУС); и “Пасивна кућа - принципи, карактеристике, примери” (Мр Ранка Гајић, УУС) указујући на општи светски тренд о питањима енергије као и конкретно о производњи и потрошњи енергије у Србији. Принципи изградње пасивне куће, могућности уштеде, начин изградње, кораци како се гради и реализује, допринос квалитету животне средине је био други теоријски оквир и допринос теми о енергетској ефикасности у градњи објеката.

Две значајне институције у Србији, обе са седиштем у Београду, представиле су програме, рад и домете који се на овом пољу реално реализују у нашој средини:

Агенција за енергетску ефикасност - улога и активности (мр Бојан Ковачић, заменик директора Агенције за енергетску ефикасност); Уштеда енергије у станоградњи - Пилот пројект ГДС – насеље “Сунчана страна” у Новом Саду (мр Дејан Васовић, директор Грађевинске дирекције Србије).

Рад Агенције обухвата различите програме од едукације преко тренинга и семинара, затим ширења знања путем медија, брошура, итд, до конкретних реализација у програму уштеде енергије како изолоације, пре свега јавних објеката школа и др, тако и програма јавног осветљења, система водоснабдевања. Наведени програми се реализују како у Београду тако и у другим градовима Србије. Сваки од сегмената рада и програма, прати и евалуација реализованог програма; фондови за реализацију су из буџета Републике Србије као и из донације влада других земаља, посебно је развијена сарадња са Шпанијом.

Грађевинска дирекција Србије се активно укључила у програм енергетске ефикасности у Србији, препознајући га као један од стратешких програма од изузетног значаја за Републику. Како је Република Србија енергетски зависна земља програм уштеде енергије је од националног значаја. Највеће уштеде су могуће на местима највеће потрошње. Преко 50% потрошене енергије у Србији користи се у зградама, од тога највећи део у стамбеним зградама. Скоро 60% од тако утрошене енергије користи се за грејање.

Грађевинска дирекција Србије покренула је пилот пројект изградње 10 енергетски ефикасних објеката на локацији “Сунчана страна” у Новом Саду, са око 420 станова различитих структура.

Као један од највећих градитеља станова у Републици Србији Грађевинска дирекција Србије одлучила је да своје напоре усмери у правцу афирмисања потребе за штедњом енергије не само у изградњи нових станова, већ и реконструкцијом постојећег стамбеног фонда.

ENERGY EFFICIENCY ЕНЕРГИЈА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ – ПУТ У БУДУЋНОСТ

Осим представљања пројекта “Сунчана страна”, истакнуто је и да је овај метод изградње у суштини још увек на ниову експеримента (тек око 6000 пасивних кућа је изграђено у Европи, само две у Америци...) али су извесни позитивни резултати.

С друге стране значајно је да су у цену радова који се изводе ради енергетске ефикасности постојећег грађевинског фонда укалкулисани радови изолације и други који се изводе у циљу побољшања топлотне изолације, а тиме је ефекат који се постиже економски исплатив.

Препорука за нашу праксу у вези са енергетски ефикасном изградњом би била – прво радити на едукацији становништва и унапређењу система за уштеду енергије у постојећим условима (нпр. постављањем термостатских вентила за мерење појединачне потрошње енергије за загревање, давањем подршке да се раде реконструкције објеката у којима ће акценат бити на побољшању изолације, замени прозора квалитетнијим – без термичких мостова, уопште – побољшавање перформанси зграде у циљу мањих губитака топлоте зими, односно мањег прегревања унутрашњег простора лети);

- касније (у неком наредном кораку) могућа су улагања од стране државе у масовнију изградњу стамбеног фонда који ће бити „енергетски ефикасан“.

Веома је важан редослед потеза како би се постојећи новац искористио на прави начин. Редослед је следећи: уштеда енергије, повећање ефикасности, примена обновљивих извора. Висина улагања је најмања код пакета мера за уштеду енергије, а прогресивно расте и највећа је код примене обновљивих извора енергије.

У дискусију осим најављених институција и њихових представника укључио се и директор београдских електрана, г-дин Петар Васиљевић представивши конкретне мере које се у једном сектору – грејања предузимају као мере за уштеду енергије: за Нови Београд се планира постављање термостатских вентила за мерење појединачне потрошње, а на једној (пробној) згради, систем је већ постављен – уочено је да је просечна потрошња у целој згради испод утврђеног максимума (конкретно – максимум је 140 kWh/m^2 , а у згради је постигнут просек 105 kWh/m^2) али је унутар зграде по становима варирање потрошње и до 50%.

Као значајно је подвучено да се ништа неће моћи урадити без укључивања државе – релевантних служби. Конкретно – потписом Кјото протокола ми бисмо могли

да се укључимо у „размену“ карбон-кредита, али пошто за то још увек немамо регулативу – не можемо да користимо могуће бенфиције, а систем размене карбон-кредита је лимитиран до 2012. (и онда када остваримо позитивне резултате у смањењу емисије штетних гасова – због непостојања таквих закона, ми нисмо у позицији да још више „профитирамо“ од тих позитивних резултата – а систем „карбон-кредита“ управо обезбеђује могућности да се такви резултати, условно речено „наплате“ и тако у материјалном смислу минимизирају улагања и бенефити постају максимални).

Директор Сектора за генерално планирање Урбанистичког Завода Београда, господин Миодраг Ференчак је поздравио скуп, и указао на чињеницу да је важећи Генерални План за Београд предвидео флексибилне услове који обезбеђују активности приликом реконструкција и изградње којима се може обезбедити боља изолација зграде, рекулперација ваздуха, услове за терасе са соларним панелима... али је додао да до данас није било захтева да се ови услови „активирају“ – нико се није позвао на њих.

Дискусија за Округлим столом предвиђена у времену од 13.⁰⁰ до 15.³⁰, трајала је 2 сата дуже и завршила се у 17.³⁰h, што говори о значају и актуелности теме. Од бројних тема о којима се разговарало издвајамо следеће закључке:

- Стандард пасивне куће од 15 kWh/m^2 потрошње енергије за загревање у нашим условима, када трошимо од 150 до 250 kWh/m^2 није достижан

- Препорука за наше услове била би:

- 1) Уштеда енергије,
- 2) Повећање ефикасности,
- 3) Примена обновљивих извора.

- Један од првих корака може да буде постављање термостатских вентила за мерење појединачне потрошње енергије за загревање

- Сугестија је да се обавезно и што пре донесе регулатива којом ће се обезбедити укључивање наше земље и коришћење бенефита размене карбон-кредита на основу потписаног Кјото протокола

- Укључивање релевантних државних служби у активности у вези са стимулисањем енергетски ефикасније изградње је од кључног значаја.

■ Белешку припремила:
др Ружица Богдановић

➔ НОВА УРБАНОСТ ГЛОБАЛИЗАЦИЈА - ТРАНЗИЦИЈА

Симпозијум, Скупштина града Београда, Урбанистички завод Београда,
Београд од 9 - 10. 11. 2007. године

Симпозијум под називом “Нова Урбаност Глобализација - Транзиција” одржан је у просторијама Скупштине града Београда и Урбанистичког Завода Београда, као пратећа манифестација овогодишње Скупштине ДУБ-а (Друштва Урбаниста Београда) у периоду 9-10. новембра 2007. године.

На отварању симпозијума присутне су поздравили, поред домаћина - председнице ДУБ-а проф. Ружице Богдановић и: Помоћник министра за урбанизам, проф. Миодраг Ралевић испред Министарства и у својству председника УУС, арх. Миодраг Ференчак у име Урбанистичког завода Београда, арх. Јелена Ивановић Војводић испред ДАБ-а и арх. Милорад Младеновић испред САС-а.

Актуелна тема привукла је велики број аутора из Србије и региона са радовима публикованим у тематском зборнику на око три стотине страна, чије је издавање помогла Инжењерска комора Србије, матична секција урбаниста.

Рад на Симпозијуму је био подељен у 4 тематске целине:

- 1) “Концептуални оквир планирања” (глобализација, одржив развој, социо екомски оквир, еколошка ограничења, енергетска ефикасност, методолошки концепт, законодавни оквир),
- 2) “Нова урбаност, реализација кроз пројекте, студије примера” (која врста пројеката води креирању нове урбаности?, сценарио тренда?, сценарио развоја?),
- 3) “Пракса ‘добрих’ иностраних примера” и
- 4) Локална пракса.

Инспиративно уводно излагање “Нови пројекти за Београд”, одржао је Главни архитекта Београда, арх. Ђорђе Бобић. Издвајамо закључак да је тзв. “трећи Београд” (на левој обали Дунава) потенцијал и нови полигон за већу изградњу на простору Београда у будућности.

Присуство колега из региона (Словенија, Хрватска, Македонија, Република Српска), који су кроз примере говорили о својим искуствима, предностима и тешкоћама са којима се сусрећу у раду, коментарисали проблеме транзиције и како се они огледају у законодавној урбанистичкој пракси њихових земаља, било је од великог значаја за размену искустава и лакше разумевање сопствене праксе.

Закључци Симпозијума:

- Значајан утицај на обликовање градова данас имају моћне снаге интелектуалне и финансијске глобализације и тај утицај не треба подценити и одбацити.
- Социокултурни обрасци транзиционог друштва, економско реструктурирање, нов методолошки приступ који се формира на основу искустава из иностране праксе, иновације у техникама планирања, измена законодавног оквира... чине нови комплекс утицајних фактора који у протекле две деценије значајно мењају тренд у планирању у Београду/Србији и земљама региона.
- Нова урбаност се, на примеру Београда појављује у скали од решавања великих потеза (Ада Хуја, УМП, Косанчићев венац...), и значајних тема (Теразијска тераса, локација опере, тргови Београда/Трг републике,

Славија, Аутокоманда, Савски трг...), нудећи решења континуитета и сагласја са традицијом планирања и сликом града али и дисконтинуитета новоградње са традиционалном структуром (по питању функције/садржаја, сразмере/морфологије изградње, решавања социјалног аспекта /проблеми социјалног становања, расељавања/ и инфраструктурних захвата)

- Велика инвестициона улагања, било да је страни или национални капитал у питању, најчешће претпостављају карактеристике хомогене урбаности - креирање препознатљиве слике чине мегамаркети и нови пословни простори као симбол улагања у тржиште.
- Архитектура и урбани дизајн у овим комплексима се често решавају кроз “копирање” већ познатих примера процесом прилагођавања стандардних одлука или образаца датој локацији. Уместо анализе локалног проблема и одговора на то, користе се унифицирана решења, идентична широм света.
- Овакав начин рада је дубоко укоренен, али се истовремено раде и бројни водичи за урбани дизајн са циљем да се захтеви глобализације боље разумеју и прилагоде локалним условима, и то је свакако препорука и за наше стручњаке.
- Образац планирања дефинисан законодавним оквиром нуди флексибилну интерпретацију планова, што је шанса за развојне планове али и опасност у реализацији под притиском захтева инвеститора.
- Филозофија и принцип одрживог развоја који се декларативно уграђује у законодавство и планове, треба да постане суштински део праксе израде планова и спровођења планираног.
- Принципи за уштеду енергије (принципи енергетске ефикасности) у пројектовању новог и у реконструкцијама, који се декларативно наводе у одређеној мери, треба да буду и реализовани у потпуности.
- Нова урбаност може да буде усмерена ка креирању оног препознатљивог идентитета који сваки град (и Београд) може сврстати у класу “светских градова”.
- “Не план, већ пројекат!” Пројекат схваћен као комплексна структура од идеје до реализације, којом се обухвата: идеја - шта се жели постићи, циљна група, начин прибављања средстава, флексибилан план и разрада кроз детаље, урбани дизајн... све до укључивања у реализацију и регаовања на конкретну ситуацију “на терену”.

Наизглед широко постављена тема о “глобалним” проблемима, фокусира је заједничке “локалне” проблеме стручњака који се послом планирања, пројектовања и урбаног дизајна баве у региону, па се то, уз чињеницу о оствареним контактима, размени искустава и могућим будућим сарадњама, може оценити као највећи допринос овог скупа.

■
Белешку припремила:
мр Ранка Гајић

СИГУРНИЈИ ЈАВНИ ПРОСТОРИ

Студија о безбедности јавних градских простора у Београду, Урбанистички завод Београда, Мисија ОЕБС у Србији, Београд 2008. године

Тема пројекта

Односи између урбанистичких решења изграђеног окружења са једне и криминала и асоцијалног понашања са друге стране су комплексни. Два кључна утицаја на криминал и асоцијално понашање у овом контексту врше прво, природа физичког окружења, и друго, природа друштвеног окружења, на пример каква се интеракција остварује унутар локалне заједнице, као и са њеним окружењем.

Показало се да укључивање разумних мера безбедности током планирања и пројектовања смањује ниво криминала, страха од криминала и нереди. Циљ је да се креира безбедно и сигурно окружење за становнике и кориснике јавних простора, али треба избегавати стварање тз. "тврђаве" (примери појачаног полицијског присуства у неким срединама, гетоизације, ограђивања и ангажовање приватног обезбеђења и сл.), који би могао бити контрапродуктиван у односу на циљ да се створи атрактивно животно окружење и успоставе одрживе заједнице. Успостављањем квалитетног окружења и обезбеђивањем да ће се њиме адекватно управљати и да ће се на прави начин одржавати, заједнице се могу са више успеха охрабривати да испољавају осећај заједничког власништва и одговорности. Укључивањем у процес планирања и пројектовања искустава полиције на превенцији криминала, различитих организација, грађана - становника и корисника, могао би се успоставити баланс и тако испунити жеља да се стварају "боља места за живот".

Истраживање обухвата пре свега анализу постојећег стања на терену и спровођење анкете међу грађанима која пружа податке о личном осећају (не)безбедности у појединим просторима. Такође су коришћени сви расположиви формални и неформални подаци прикупљени кроз статистику коју води Министарство унутрашњих послова и невладине организације (врсте криминалних радњи и престопа од вербалног малтретирања до тежих прекршаја типа пљачке, физички напади, силовања и сл., локације на којима се понављају овакви престоци, доба дана, социјална категорија жртава – старост, пол, социјални статус или припадност мањинским групама).

Један од кључних циљева је успостављање везе између осећаја безбедности у јавним градским просторима и процеса урбанистичког планирања и пројектовања. Да би се то постигло, мора се ставити знатно већи нагласак на квалитет планирања и уређивања простора. Планска политика треба да подржи овај принцип и да јасно нагласи да је безбедност заједнице интегрални део планског документа, те да се да приоритет плановима и пројектима који узимају у обзир здравље становништва, превенцију криминала и безбедност заједнице. Креирањем безбеднијег и сигурнијег окружења помогло би се да се смање прилике за криминал, као и страх од криминала. За овакву акцију идеално је, обезбедити подршку и сарадњу струке, локалне самоуправе, грађана, Министарства унутрашњих послова, невладиних организација и других заинтересованих субјеката.

Тема студије не обухвата насиље у породици, безбедност у саобраћају, хулиганско понашање на стадионима или међународни тероризам, јер то се регулише у оквиру неких других законских одредби. Међутим, превенцијом криминала, наглашавањем потребе за спонтаним надгледањем и стварањем активног суседства, кроз подизање свести гра-

Руководилац радног тима

Мр Наташа Даниловић Христић, дипл. инж. арх.

Синтеза

Ана Граовац, дипл. инж. арх.

Горана Ристовић, дипл. инж. арх.

Јасмина Ђокић, дипл. инж. арх.

Јавне саобраћајне површине, видови кретања

Предраг Крстић, дипл. инж. саобраћај.

Јавне зелене површине, фотодокументација

Немања Јевтић, дипл. инж. пејзаж. арх.

Осветљење јавних површина и видео надзор

Миша Јовић, дипл. инж. елект.

Анализа анкете, социо-економски аспект

Радмила Марковић, дипл. социол.

Ксенија Гвозденовић, дипл. економ.

Љубомир Фитликовић, дипл. економ.

Захваљујемо се на помоћи, инспирацији, подршци, труду и сарадњи:

- МУП-у Републике Србије, Секретаријат Београд, потпуковник Милош Матаруга, дипл. инж. маш.
- Архитектонском факултету у Београду, Проф др Владан Ђокић, дипл. инж. арх.
- Центар за самостални живот инвалида, г-дин Дамјан Татић, дипл. прав.
- Женски ромски центар Бибија, гђа Славица Васић
- Центар за укључивање Рома Београда, г-дин Живојин Митровић
- Орлово насеље, г-дин Танасије Миријевски
- Реконструкција женски фонд, г-ђа Славица Стојановић и г-ђа Мирјана Миросављевић
- Аутономни женски центар, г-ђа Лепа Млађеновић и г-ђа Тијана Попивоца
- Miguel Rodriguez Andreu, докторант Факултета политичких наука, Универзитета у Београду
- Службеницима амбасада Велике Британије, Немачке и Канаде у Београду
- Друштву урбаниста Београда
- колегама и пријатељима

ђанства и бољом сарадњом свих слојева друштва, индиректно, може се осетити утицај и на општу безбедност и осећај личне сигурности и заштићености.

Просторни обухват пројекта је у граници "Генералног плана Београда 2021", што обухвата око 80% површине административног подручја града Београда, тј. територију административних општина Стари град, Врачар, Савски венац, Звездара, Раковица, Чукарица, Нови Београд и делове Вождовца, Палилуле, Земунa, Сурчина и Гроцке. На овај начин обухваћене су по карактеру различите просторне целине, од централних урбаних зона до периферних руралних предела, које подразумевају разноврсне топографске, морфолошке, типолошке, економске и социјалне одлике и компоненте. Такође, чињеница да је простор разрађен кроз "Генерални план Београда 2021" даје могућност касније олакшане процедуре разраде детаљније планске и пројектне документације и брзе реализације интервенција на јавним површинама.

Дистрибуција пројекта има за циљ да сви они који одлучују о каснијим реализацијама и воде рачуна о уређењу и одржавању јавних градских простора, имају преглед стања и припремљен основ за будуће акције које су у њиховој надлежности. Такође, органи који су задужени за безбедност грађана и одржавање реда добијају јасни показатељ где је потребно појачано присуство на терену, у које доба дана, или је могуће обезбедити алтернативни надзор сигурносним камерама. Локалне заједнице - суседства, могу организовати сопствену неформалну контролу над простором, тз. природно надгледање без угрожавања приватности, уколико се спроведу основне мере техничке превенције.

Закључак

Генерални закључак је да се становници и посетиоци Београда и даље осећају релативно безбедно у јавним градским просторима, а да су негативни утисци углавном резултат запажања и личног доживљаја простора, него што су базирана на искуствима. Међутим није на одмет применити мере безбедности када год и где год је то могуће, посебно у фази превенције. Ове мере не подразумевају велика улагања, могу се имплементирати већ у фази планирања и пројектовања, а остале представљају минималне интервенције у простору које дају добре ефекте.

Један од начина избора приоритета за реализацију је управо сарадња са грађанима и онима који су задужени за безбедност. Када се упореде жеље и запажања грађана са подацима којима располажу надлежни органи може се формирати врло јасна слика о томе које мере, на којим локацијама и којим редоследом треба применити. Из тог разлога препоручује се локалној самоуправи спровођење анкети или организовање трибина на којима грађани могли да укажу на своја запажања и изнесу своје идеје.

Чини се да проблем није само у индетификацији потреба, већ у имплементацији мера у оквиру планова и пројеката. Такође, када се ове мере позитивно примене често остаје проблем одржавања елемената урбаног дизајна на задовољавајућем нивоу, као и евентуалног побољшања на основу уочених недостатака.

Успешаност примене мера захтева дугорочно управљање локацијом. Ако би се то занемарило, могло би се и ненамерно створити окружење које дозвољава појаву криминала. Од суштинског је значаја да постоји програмирани систем управљања у циљу одржавања физичког резултата пројекта, укључујући и управљање спољним просторима. Мора се испланирати редовно одржавање вегетације, травњака, стаза и терена, уклањање отпадака и графита, замена осветљења. Собзиром да већ постоји систем организованих јавних комуналних служби, потребно је само координирати њихов рад и обратити више пажње на аспект безбедности, која се у суштини врло лако постиже при редовном одржавању простора.

■ Приредила:
мр Наташа Даниловић - Христић